

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

ПЕТРОВ Павло
ЩЕРБАК Віктор

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Дніпро, 2025

Рекомендовано Вченою радою факультету суспільних наук і міжнародних відносин Протокол № 9 від 20.03.2025 р.

Петров, П., Щербак, В. (2025). Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Основи наукових досліджень». ДНУ: Електронне видання. 29.

Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» розроблені для студентів, які починають опановувати основи наукового мислення, дослідницьких процедур та академічної доброчесності. Метою курсу є формування в здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про: природу науки як особливого типу пізнання; логіку і структуру наукового дослідження; особливості академічного письма; базові методи, методику та методологію досліджень у соціально-гуманітарній сфері. Особлива увага приділяється: організації науково-дослідної роботи в Україні; алгоритмам підготовки курсової, бакалаврської та магістерської робіт; інформаційному забезпеченню дослідження; презентації та публічному захисту результатів наукової праці; участі в наукових конференціях та дискусіях.

ВСТУП

Наукові дослідження є фундаментальною складовою освітнього процесу у вищій школі, формуючи у студентів не лише знання, а й здатність **самостійно мислити, аналізувати, генерувати нові ідеї та розв'язувати складні завдання**. Дисципліна «**Основи наукових досліджень**» покликана закласти базу наукової грамотності, яка є необхідною як для подальшої академічної діяльності, так і для професійної самореалізації у сфері міжнародних відносин, суспільствознавства, політичного аналізу. Методичні рекомендації до семінарських занять спрямовані на: систематизацію знань про природу та логіку наукового пізнання; формування практичних умінь щодо організації дослідницької діяльності; опанування навичок пошуку, аналізу, відбору та презентації наукової інформації; засвоєння стандартів академічної доброчесності та вимог до оформлення дослідницьких робіт.

◆ Тема 1. КЛЮЧОВІ ПОНЯТТЯ НАУКИ ТА НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. ЕТАПИ РОЗВИТКУ НАУКИ

 Наука як форма пізнання світу має власну логіку, мову, методи й історію. Для розуміння природи наукового знання необхідно осмислити: як змінювались уявлення про науку; що відрізняє наукове дослідження від інших видів інтелектуальної діяльності; які етичні рамки забезпечують довіру до науки. Ця тема покликана закласти підґрунтя для розуміння того, що таке наука, як вона формувалася та чому дотримання академічної доброчесності є обов'язковим для кожного дослідника.

❓ Питання до теми:

- **Питання 1.** Підходи до визначення дефініцій «наука», «наукові дослідження»
- **Питання 2.** Провідні етапи розвитку науки
- **Питання 3.** Етичні засади наукової діяльності. Принципи академічної доброчесності

Питання 1. Підходи до визначення дефініцій «наука», «наукові дослідження»

Теоретичне навантаження:

Наука – це систематизована, обґрунтована та об'єктивна форма пізнання дійсності, що базується на емпіричних та теоретичних засадах.

Наукове дослідження – це процес отримання нових знань або перевірки гіпотез за допомогою наукових методів.

Існують різні підходи:

- **класичний (позитивістський)** – наука як об'єктивне, незалежне знання;
- **постпозитивістський** – визнає роль контексту, суб'єкта;
- **соціокультурний** – наука як продукт соціуму.

Завдання студента:

Порівняти два визначення «наука» з різних джерел. Визначити, в чому полягає їх принципова відмінність.

Питання 2. Провідні етапи розвитку науки

Теоретичне навантаження:

Історія науки проходить через ключові фази:

1. **Доісторичне знання** (емпіричне, прикладне)
2. **Антична наука** (логіка, геометрія, філософія природи)
3. **Середньовічна наука** (теологічне домінування)
4. **Наукова революція XVII ст.** (метод, експеримент, Галілей, Ньютон)
5. **Класична наука XIX ст.** (систематизація, університети)
6. **Некласична наука XX ст.** (релятивізм, міждисциплінарність)
7. **Постнекласична наука XXI ст.** (інтердисциплінарність, технології, big data)

Завдання студента:

Позначити на хронологічній шкалі ключові переломні моменти в історії науки та їхній вплив на сучасну дослідницьку практику.

Питання 3. Етичні засади наукової діяльності. Принципи академічної доброчесності

Теоретичне навантаження:

Етика науки – це система моральних норм, що регулюють поведінку дослідника:

- чесність,
- об'єктивність,
- відповідальність,
- повага до авторства,
- достовірність даних.

Академічна доброчесність охоплює:

- уникнення плагіату,

- коректне цитування,
- дотримання методологічної прозорості,
- етичне ставлення до учасників дослідження.

♦ В Україні регламентується законами, положеннями МОН, кодексами університетів.

Завдання студента:

Ознайомитись з Кодексом академічної доброчесності свого ЗВО. Пояснити, як він регламентує поведінку студента-дослідника.

Мета заняття:

Сформувати у студентів **базові поняття про науку як сферу системного пізнання**, дати уявлення про історичну динаміку наукового знання, а також **підкреслити значення академічної етики та доброчесності** як основи якісного дослідження.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє, що таке наука і наукове дослідження;
- Може розрізняти типи наукового знання;
- Орієнтується в історії розвитку наукових підходів;
- Усвідомлює значення доброчесності та етики у дослідницькій діяльності.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Браун А. *Філософія науки*
 - Поппер К. *Логіка наукового дослідження*
 - Закон України «Про освіту» (стаття про академічну доброчесність)
 - Положення про академічну доброчесність ЗВО
- Завдання:
 - Написати есе: «Чому академічна доброчесність – це більше, ніж

правило?»

- Побудувати хронологічну карту розвитку науки
- Підготувати глосарій із 10 базових наукових термінів

◆ Тема 2. ОРГАНІЗАЦІЯ НАУКОВО-ДОСЛІДНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

 Україна має **розгалужену систему управління науковою діяльністю**, яка включає як стратегічний рівень (державну політику), так і виконавчий (міністерства, агентства, наукові установи). Знання організаційної моделі наукової сфери є необхідним для: розуміння кар'єрних можливостей у науці; участі в грантах, конкурсах, дослідницьких проєктах; дотримання процедур академічної звітності та доброчесності.

Ця тема знайомить студентів з **інституційною архітектурою української науки**, її державним управлінням, основними структурами та напрямками розвитку.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Основні напрями державної політики України з наукової та науково-технічної діяльності
- **Питання 2.** Принципи державного управління та регулювання наукової та науково-технічної діяльності. Повноваження Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України
- **Питання 3.** Структура організацій, які формують науку України та провідні засади їх діяльності

Питання 1. Основні напрями державної політики України з наукової та науково-технічної діяльності

Теоретичне навантаження:

Державна політика у сфері науки в Україні ґрунтується на:

- інноваційності,

- інтеграції в європейський дослідницький простір,
- підтримці наукової інфраструктури,
- комерціалізації результатів досліджень,
- цифровізації науки.

Ключові документи:

- **Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015)**
- **Стратегія розвитку науки до 2030 року**
- **Національна стратегія інноваційного розвитку**

Завдання студента:

Ознайомитися з одним із документів та виділити 3–5 ключових цілей державної політики у сфері науки.

Питання 2. Принципи державного управління та регулювання наукової та науково-технічної діяльності. Повноваження Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України

Теоретичне навантаження:

Управління наукою в Україні базується на принципах:

- автономії наукових установ;
- державної підтримки;
- міжнародного партнерства;
- прозорості фінансування;
- пріоритетності досліджень.

Президент України:

- підписує закони, що регулюють науку,
- ініціює стратегії.

Верховна Рада України:

- приймає закони,
- затверджує фінансування науки.

Кабінет Міністрів України:

- реалізує наукову політику,

- створює та ліквідує наукові установи,
- забезпечує зв'язок з Національним фондом досліджень.

Завдання студента:

Побудувати схему-таблицю з повноваженнями основних гілок влади в управлінні наукою.

Питання 3. Структура організацій, які формують науку України та провідні засади їх діяльності

Теоретичне навантаження:

Ключові організації:

- **Національна академія наук України (НАНУ)**
- **Галузеві академії наук (НААН, НАМН, НАПН тощо)**
- **Національний фонд досліджень України (НФДУ)**
- **Міністерство освіти і науки України (МОН)**
- **Заклади вищої освіти з дослідницьким статусом**
- **Інститути при НАН та ЗВО**
- ◆ **Завдання:** проведення фундаментальних і прикладних досліджень, інновації, наукова експертиза, участь у міжнародних програмах (Horizon Europe, Erasmus+).

Завдання студента:

Обрати одну з установ (напр. НАНУ, НФДУ або інститут у своєму місті) й дослідити:

- коли вона була створена,
- чим займається,
- які результати досліджень відомі публічно.

Мета заняття:

Ознайомити студентів із **державною політикою та структурою управління наукою в Україні**, сформувати розуміння організаційної системи науки, принципів її функціонування та ролі кожної гілки влади в підтримці досліджень.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Орієнтується в законодавстві та стратегіях розвитку науки в Україні;
- Знає структуру наукового управління та ролі органів влади;
- Розуміє функції основних наукових установ;
- Може застосовувати знання для планування участі в наукових проєктах.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2015)
 - Матеріали з сайту МОН України
 - Стратегія розвитку української науки до 2030 року
 - Публікації Національного фонду досліджень
- Завдання:
 - Скласти карту організацій наукової системи України
 - Написати коротке аналітичне есе: «Чи може наука бути пріоритетом державної політики?»
 - Підготувати презентацію про одну з академій наук або дослідницький інститут

Тема 3. Науково-дослідна робота студентів

 Науково-дослідна робота студентів – це не лише обов’язкова складова освітнього процесу, а й **перший етап формування дослідницьких навичок і наукового мислення**. Виконання курсової, бакалаврської чи магістерської роботи потребує: розуміння етапів наукового дослідження; вміння формулювати тему, об’єкт, предмет, мету й завдання; навичок пошуку джерел, аналізу, структурування тексту; дотримання академічної доброчесності та формальних вимог до оформлення.

Тема 3 навчає студентів **планувати, писати, захищати наукову роботу**, уникаючи типових помилок.

Питання до теми:

- **Питання 1.** Загальна характеристика курсової роботи як самостійного навчально-наукового дослідження студента. Алгоритм написання та захисту курсової роботи
- **Питання 2.** Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи за першим (бакалаврським) рівнем
- **Питання 3.** Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження
- **Питання 4.** Типові помилки в написанні та оформленні курсової та кваліфікаційних робіт

Питання 1. Загальна характеристика курсової роботи. Алгоритм написання та захисту

Теоретичне навантаження:

Курсова робота – це **перша форма самостійного наукового дослідження**, яка демонструє здатність студента:

- сформулювати наукову проблему;
- обґрунтувати методику;
- провести базовий аналіз;
- сформулювати висновки.

Алгоритм написання:

1. Обрання теми
2. Затвердження керівником
3. Вивчення літератури
4. Постановка мети, завдань, об'єкта, предмета
5. Збір і аналіз джерел
6. Формування структури
7. Написання основного тексту

8. Оформлення згідно зі стандартами (АРА, ДСТУ тощо)

9. Захист перед комісією

Завдання студента:

Ознайомитись із вимогами до курсової роботи в своєму ЗВО. Скласти власний попередній план майбутнього дослідження.

Питання 2. Підготовка до захисту та захист кваліфікаційної роботи бакалавра

Теоретичне навантаження:

Бакалаврська робота – це завершальне дослідження освітнього рівня "бакалавр", яке демонструє:

- володіння базовими знаннями зі спеціальності;
- вміння формулювати аналітичну позицію;
- здатність презентувати і захищати результати.

Підготовка до захисту включає:

- написання пояснювальної записки;
- оформлення презентації;
- чітке формулювання висновків і рекомендацій;
- підготовка до відповідей на питання членів комісії.

Завдання студента:

Підготувати міні-презентацію на тему майбутньої бакалаврської роботи, включаючи назву, мету, актуальність, об'єкт і завдання.

Питання 3. Магістерська робота як кваліфікаційне дослідження

Теоретичне навантаження:

Магістерська робота – це повноцінне наукове дослідження прикладного або теоретичного характеру, яке має:

- чітко окреслену методологію;
- наукову новизну;
- можливість практичного застосування результатів.

Робота готується з урахуванням:

- міждисциплінарного підходу;
- участі в проєктах, конференціях;
- оприлюднення частини результатів (статті, тези).

Завдання студента:

Оцінити одну з опублікованих магістерських робіт (через репозитарій ЗВО або на сайті) за критеріями якості.

Питання 4. Типові помилки в написанні та оформленні робіт

Теоретичне навантаження:

Найпоширеніші помилки:

- нечітка тема, мета або предмет дослідження;
- відсутність логіки між розділами;
- формалізм замість аналізу;
- плагіат або неналежне цитування;
- неправильне оформлення списку джерел;
- слабка презентація під час захисту.

Завдання студента:

Створити **чеклист**: «10 помилок, яких я маю уникати при написанні кваліфікаційної роботи».

Мета заняття:

Надати студентам практичні знання та алгоритми щодо **організації, написання, оформлення та захисту курсових і кваліфікаційних робіт**. Підготувати їх до реального дослідницького процесу та публічної наукової комунікації.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Знає структуру курсової, бакалаврської та магістерської роботи;
- Володіє алгоритмом написання й підготовки до захисту;

- Уникає типових помилок в оформленні й змісті;
- Усвідомлює вимоги до академічної доброчесності.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Вимоги до оформлення робіт у своєму ЗВО (методичка)
 - Статті про академічне письмо та структуру наукової роботи
 - Зразки успішних кваліфікаційних робіт
 - Методичні поради щодо захисту
- Завдання:
 - Скласти індивідуальний план дослідження (ІРНДР)
 - Проаналізувати приклад чужої курсової чи бакалаврської роботи (сильні/слабкі сторони)
 - Написати чернетку вступу до своєї майбутньої роботи

◆ Тема 4. ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАУКОВОЇ РОБОТИ

 Успішне проведення наукового дослідження залежить від **вміння працювати з інформаційними ресурсами**: науковими статтями, базами даних, монографіями, відкритими архівами, цифровими бібліотеками. Ця тема зосереджена на: навичках **евристичного пошуку інформації**; **оцінці достовірності та релевантності джерел**; **використанні сучасних інформаційних технологій** (Google Scholar, Scopus, Semantic Scholar тощо); оформленні **бібліографічного апарату наукової роботи**.

Питання до теми:

- **Питання 1.** Джерела отримання інформації та підходи до їх класифікації
- **Питання 2.** Евристична робота щодо пошуку інформації. Застосування інформаційних технологій у процесі пошуку інформації

- **Питання 3.** Критерії відбору інформації для проведення наукового дослідження
- **Питання 4.** Правила складання та види бібліографічного опису для списків джерел та літератури

Питання 1. Джерела отримання інформації та підходи до їх класифікації

Теоретичне навантаження:

Інформаційні джерела поділяються на:

◆ **За формою:**

- первинні (оригінальні дослідження, емпіричні дані);
- вторинні (огляди, аналітичні узагальнення).

◆ **За змістом:**

- наукові статті;
- монографії;
- звіти конференцій;
- законодавчі акти;
- електронні бази даних.

◆ **За типом доступу:**

- відкритий доступ (Open Access),
- передплатні ресурси (наприклад, JSTOR, Springer).

Завдання студента:

Підготувати таблицю з прикладами джерел різних типів із поясненням, у яких випадках їх варто використовувати.

Питання 2. Евристична робота щодо пошуку інформації. Застосування ІТ

Теоретичне навантаження:

Евристика – це цілеспрямований пошук наукової інформації з використанням пошукових стратегій.

◆ **Інструменти:**

- Google Scholar
- Semantic Scholar
- BASE
- DOAJ
- Scopus, Web of Science (для викладачів і аспірантів)

◆ **Ключові вміння:**

- формулювання релевантних ключових слів;
- використання булевих операторів (AND, OR, NOT);
- робота з фільтрами й цитуваннями;
- збереження джерел (Zotero, Mendeley).

✚ **Завдання студента:**

Знайти 3 наукові статті з обраної теми курсової/бакалаврської роботи через Google Scholar та оформити їх за APA.

Питання 3. Критерії відбору інформації для проведення наукового дослідження

🔍 **Теоретичне навантаження:**

Інформація повинна бути:

- ✓ **Актуальною**
- ✓ **Науково обґрунтованою**
- ✓ **Авторитетною (peer-reviewed)**
- ✓ **Релевантною темі дослідження**
- ✓ **Оригінальною (відсутність плагіату)**
- ✓ **Доступною для перевірки**

Неприйнятно використовувати:

- блогові пости без джерел,
- неакадемічні матеріали,
- джерела без вказаного авторства.

Завдання студента:

Обрати два контрастних джерела (наприклад, публікація в журналі та анонімний пост) і проаналізувати їх за 5 критеріями науковості.

Питання 4. Правила складання та види бібліографічного опису

Теоретичне навантаження:

Використовуються різні стилі бібліографічного оформлення:

- **APA** (American Psychological Association) – найпоширеніший стиль у соціальних науках
- **MLA** – для гуманітаріїв
- **Chicago Style** – історичні дослідження
- **ДСТУ 8302:2015** – український стандарт
- ◆ Елементи бібліографічного опису:
 - прізвище автора, ініціали;
 - рік;
 - назва праці;
 - журнал або видавництво;
 - URL або DOI (для онлайн-ресурсів).

Завдання студента:

Оформити 5 різних джерел у стилі APA або ДСТУ, з дотриманням всіх правил (за обраною темою).

Мета заняття:

Навчити студентів **ефективно шукати, аналізувати, обирати та коректно оформлювати джерела інформації** у науковій роботі. Сформувати цифрову грамотність і навички академічного письма.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Вміє класифікувати джерела та оцінювати їхню наукову цінність;
- Ефективно використовує пошукові системи й бази даних;
- Знає критерії академічної інформації;
- Правильно оформлює бібліографічні списки.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Методичку з академічного письма свого ЗВО
 - Посібник APA Style (<https://apastyle.apa.org/>)
 - Підручники з бібліографознавства
 - Оглядові статті про наукометричні бази даних
- Завдання:
 - Підготувати бібліографічний список на 10 джерел за темою дослідження
 - Скласти порівняльну таблицю стилів оформлення (APA, MLA, ДСТУ)
 - Пройти онлайн-тест з бібліографічного оформлення

◆ Тема 5. МЕТОД І МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕНЬ І АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

 Міжнародні відносини як наука мають **міждисциплінарний характер**, що передбачає застосування **методів із політології, історії, соціології, статистики та прогнозування**. Ця тема навчає: розрізняти **методологію, методику і методи**; застосовувати відповідні методи для дослідження міжнародних процесів; грамотно поєднувати якісні та кількісні підходи; формулювати обґрунтовану дослідницьку стратегію.

Питання до теми:

- **Питання 1.** Особливості методології наукового дослідження з міжнародних відносин
- **Питання 2.** Загальнонаукові методи міжнародних відносин

- **Питання 3.** Історичні методи дослідження міжнародних відносин
- **Питання 4.** Конкретно-емпіричні, прогностичні, математичні та статистичні методи у міжнародних відносинах

Питання 1. Особливості методології наукового дослідження з міжнародних відносин

Теоретичне навантаження:

Методологія – це система принципів, логіки і процедур, яка визначає, як проводиться наукове дослідження.

У міжнародних відносинах методологія залежить від:

- теоретичної школи (реалізм, лібералізм, конструктивізм, неомарксизм),
- дослідницької мети (опис, пояснення, прогноз),
- рівня аналізу (індивід – держава – система).

Особливість: поєднання політичної, економічної, культурної та історичної аналітики.

Завдання студента:

Визначити, яка методологія найкраще підходить для дослідження: «Геополітична стратегія Китаю у Південно-Східній Азії» – і чому.

Питання 2. Загальнонаукові методи міжнародних відносин

Теоретичне навантаження:

До загальнонаукових методів належать:

- **аналіз і синтез** – розкладання явища та поєднання частин у єдину картину;
- **індукція і дедукція** – від приватного до загального і навпаки;
- **абстрагування і моделювання** – спрощення складних явищ;
- **порівняння** – виявлення подібностей/відмінностей;
- **системний підхід** – бачення міжнародних відносин як комплексу взаємодіючих елементів.

Завдання студента:

Пояснити, як метод **порівняння** можна застосувати до аналізу зовнішньої політики США щодо України.

Питання 3. Історичні методи дослідження міжнародних відносин

Теоретичне навантаження:

Історичні методи дозволяють:

- реконструювати події;
- простежити динаміку змін;
- пояснити сучасні міжнародні процеси на основі минулого досвіду.

Методи:

- **хронологічний** – опис подій у часовій послідовності;
- **причинно-наслідковий** – встановлення логіки подій;
- **порівняльно-історичний** – вивчення аналогій;
- **ретроспективний аналіз** – повернення до ключових поворотних моментів.

Завдання студента:

Застосувати причинно-наслідковий метод для аналізу розпаду СРСР як фактора формування сучасної системи міжнародних відносин.

Питання 4. Конкретно-емпіричні, прогностичні, математичні та статистичні методи

Теоретичне навантаження:

◆ Конкретно-емпіричні:

- контент-аналіз промов;
- інтерв'ю, опитування;
- спостереження (напр., за засіданнями міжнародних організацій).

◆ Прогностичні методи:

- сценарне планування;

- експертні оцінки (Delphi);
- SWOT-аналіз.

♦ **Математичні та статистичні:**

- індекс геополітичної стабільності;
- кореляційний аналіз;
- моделювання (симуляції конфліктів, візуалізації міжнародних потоків).

✚ **Завдання студента:**

Описати приклад використання статистики в дослідженнях з міжнародної безпеки (напр. динаміка військових витрат країн НАТО).

🎯 **Мета заняття:**

Сформувати у студентів уявлення про мультиметодологічну природу досліджень у сфері міжнародних відносин, розвинути навички вибору відповідних методів та їх застосування до конкретних кейсів.

📊 **Очікувані результати навчання:**

Після заняття студент(-ка):

- Розуміє відмінність між методологією, методом і методикою;
- Орієнтується у методах дослідження міжнародних процесів;
- Знає, як обирати методи відповідно до мети дослідження;
- Може поєднувати якісні та кількісні підходи.

🧠 **Додаткові методичні рекомендації:**

- Прочитати:
 - Гіро Дж. *Методологія міжнародних відносин*
 - Ланьовий Ю. *Методи політичного аналізу*
 - Практикуми з дослідницьких методів у МВ
 - Приклади досліджень у Scopus / Google Scholar
- Завдання:
 - Побудувати таблицю: *Метод – Суть – Сфера застосування – Приклад*

- Обрати тему й запропонувати дослідницьку методику для її реалізації
- Виконати короткий контент-аналіз промови міжнародного лідера

◆ Тема 6. МЕТОДИКА ПІДГОТОВКИ Й ПРЕДСТАВЛЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

 Наука – це не лише здобуття знань, а й їхня **передача, обґрунтування та захист перед академічною спільнотою**. Успішна презентація результатів демонструє: аналітичне мислення, логіку викладу, вміння працювати з аудиторією, здатність брати участь у науковій дискусії. Ця тема формує у студентів **науково-комунікаційні навички**, потрібні для участі в конференціях, захисту курсових/дипломних робіт, написання публікацій.

? Питання до теми:

- **Питання 1.** Особливості оформлення результатів наукового дослідження: вимоги та традиції
- **Питання 2.** Підготовка і проведення виступу на конференції
- **Питання 3.** Наочність під час виступу: таблиці, слайди, мультимедіа
- **Питання 4.** Відповіді на запитання під час виступу
- **Питання 5.** Участь у науковій дискусії, наукові дебати

Питання 1. Особливості оформлення результатів наукового дослідження: вимоги та традиції

Теоретичне навантаження:

Результати дослідження оформлюються у вигляді:

- наукової статті,
- тез конференції,
- доповіді,
- презентації,
- аналітичної записки.

Вимоги:

- логічна структура (вступ, метод, результати, висновки);
- дотримання стилю (науковий, об'єктивний, чіткий);
- таблиці, графіки – підписані та пояснені;
- правильне оформлення джерел.

Завдання студента:

Написати фрагмент висновків до власної курсової чи бакалаврської роботи, дотримуючись вимог до стилю й логіки.

Питання 2. Підготовка і проведення виступу на конференції

Теоретичне навантаження:

Успішний виступ передбачає:

1. Формулювання чіткої теми і меседжу
2. Підготовку короткої, структурованої доповіді (до 7–10 хв)
3. Репетицію з таймером
4. Дотримання академічного етикету
5. Роботу з аудиторією

Порада: **почніть із питання або тезисної думки** → розкрийте суть → завершіть висновком або закликом до дискусії.

Завдання студента:

Підготувати 5-хвилинний виступ (чернетку) на тему власної роботи або дослідження.

Питання 3. Наочність під час виступу: таблиці, мультимедіа, відео

Теоретичне навантаження:

Візуалізація допомагає:

- привернути увагу;
- пояснити складні дані;
- зробити виступ запам'ятовуваним.

Інструменти:

- PowerPoint / Google Slides / Canva
- таблиці, діаграми, графіки
- короткі відео / аудіофрагменти
- інфографіка
- ◆ **Принципи:**
 - «1 слайд = 1 ідея»
 - контрастний фон, мінімум тексту
 - підпис до кожної таблиці чи схеми
 - виділення ключових елементів кольором або анімацією

Завдання студента:

Створити 3 слайди до своєї майбутньої доповіді: тема – метод – висновки.

Питання 4. Відповіді на запитання під час виступу

Теоретичне навантаження:

Це **найбільш напружена, але важлива частина** публічного виступу.

Типи запитань:

- уточнення;
- критичні зауваження;
- альтернативна думка;
- уточнення методу або джерела.
- ◆ **Як відповідати:**
 - спокійно, ввічливо, коротко
 - при необхідності – уточнити суть питання
 - не уникати відповіді (але можна сказати: "Питання цікаве, потребує глибшого аналізу")
 - зберігати фокус на темі

Завдання студента:

Написати 3 потенційні запитання до своєї теми й відповіді на них.

Питання 5. Участь у науковій дискусії, наукові дебати

Теоретичне навантаження:

Дискусія – це форма наукової комунікації, яка дозволяє:

- критично оцінювати ідеї інших;
- захищати свою позицію;
- вчитися аргументовано вести полеміку.

Принципи:

- повага до опонентів
- фактична аргументація
- визнання контраргументів
- логіка та стриманість

Завдання студента:

Підготувати контраргумент до однієї популярної наукової тези з міжнародних відносин або власного курсу.

Мета заняття:

Навчити студентів **ефективно презентувати результати дослідження**, створювати доповіді, працювати з аудиторією, захищати свої погляди в рамках наукової дискусії, дотримуючись принципів академічної етики.

Очікувані результати навчання:

Після заняття студент(-ка):

- Володіє навичками структурування і презентації результатів дослідження;
- Уміє створювати наочні матеріали до виступу;
- Підготовлений до участі у конференціях та дебатах;
- Впевнено відповідає на наукові запитання.

Додаткові методичні рекомендації:

- Прочитати:
 - Посібник з наукової комунікації (ЗВО або наукової бібліотеки)
 - Рекомендації АРА щодо оформлення слайдів
 - Відео «Як підготуватись до виступу на конференції» (Coursera, YouTube)
- Завдання:
 - Підготувати 3–5-хвилинну презентацію результатів свого дослідження
 - Скласти бібліографію до доповіді
 - Написати 5 рекомендацій для успішного виступу

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Білуха М. Т. Основи наукових досліджень: Підручник. К.: Вища школа, 1997. 214 с.
2. Данильян О. Г., Дзьобань О.В. Методологія наукових досліджень: підручник. Харків: Право, 2019. 368 с.
3. Крушельницька О. В. Методологія та організація наукових досліджень: Навчальний посібник. К.: Кондор, 2003. 192 с.
4. Кушнарєнко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності. К., 2002.
5. Новосьолов, О. В. Основи науково-дослідної роботи: навч.-метод.посібник. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г., 2017. 100 с.
6. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів / За ред. А.Є. Конверського. К., 2010. 352 с.
7. Філіпченко А. С. Основи наукових досліджень. Конспект лекцій: Посібник. К.: Академвидав, 2004. 208 с.
8. Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених: монографія / за заг. ред. Н. Г. Сорокіної, А. Є. Артюхова, І. О. Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.
9. Антонюк В. С., Полонський Л. Г., Аверченко В. І., Малахов Ю. А. Методологія наукових досліджень: навч. посіб. К.: НТУУ «КПІ», 2015. 276 с.
10. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми: СумДПУ імені А. С.Макаренка, 2016. 260 с.
11. Вернигора Н. М. Написання сучасної наукової статті: метод. рек. К.: Білий Тигр, 2015. 27 с.
12. Глинський Я. М. Інформатика. Практикум з інформаційних технологій. Львів: Підручники і посібники, 2014. 304 с.
13. Дідора В. Г., Смаглій О. Ф., Ермантраут Е.Р., Гудзь В.П. Методика наукових досліджень: навч. посібник. Рек. МОН. К.: ЦУЛ, 2013. 264 с.
14. Кириленко О. П., Письменний В. В. Основи наукових досліджень у схемах та таблицях: навч. посіб. Т.: ТНЕУ, 2013. 227 с.
15. Новосьолов, О. В. Основи науково-дослідної роботи: навч.-метод.посібник. Івано-Франківськ: видавець Кушнір Г., 2017. 100 с.
16. Основи наукових досліджень: навч. посіб. / за заг. ред. Т. В. Гончарук. Тернопіль, 2014. 272 с.
17. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. / Р. Крохмальний та ін. Л.: ЛНУ ім. І. Франка, 2013. 312 с.
18. Основи науково-дослідної роботи: навч. посіб. / За ред. І. С. Добронравої. К.: Київ. Нац. у-тет. ім. Т. Шевченка, 2018. 606 с.
19. Остапчук М. В., Рибак А. І., Ванюшкін О. С. Методологія та організація наукових досліджень: підручник. Одеса: Фенікс, 2014. 375 с.
20. Семенюк Е., Мельник В. Філософія сучасної науки і техніки: підручник. Вид. 3-ге, випр. та допов. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. 364 с.
21. Соболев Х. С., Петровська Н. І., Гуняк О. М. Методологія і принципи наукових досліджень: навч. посіб. Львів: Вид-во Львів. політехніки, 2018. 87 с.

22. Сукач М. К. Основи наукових досліджень: навч. посіб. для студ. ВНЗ. К.: Леся, 2014. 211 с.

23. Цехмістрова, Г. С. Основи науково-дослідної роботи: навч. посібник. 2-вид., доп. Рек. МОН. К.: ВД «Слово», 2012. 352 с

ПЕТРОВ Павло кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ЩЕРБАК Віктор кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

**МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ
З ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»**

Методичні рекомендації до семінарських занять з дисципліни «Основи наукових досліджень» розроблені для студентів, які починають опановувати основи наукового мислення, дослідницьких процедур та академічної доброчесності. Метою курсу є формування в здобувачів вищої освіти цілісного уявлення про: природу науки як особливого типу пізнання; логіку і структуру наукового дослідження; особливості академічного письма; базові методи, методику та методологію досліджень у соціально-гуманітарній сфері. Особлива увага приділяється: організації науково-дослідної роботи в Україні; алгоритмам підготовки курсової, бакалаврської та магістерської робіт; інформаційному забезпеченню дослідження; презентації та публічному захисту результатів наукової праці; участі в наукових конференціях та дискусіях.